

Paul Holm, Arne Jarrick & Dominic Scott, *Humanities World Report 2015* (Basingstoke: Palgrave Macmillan 2015). ix + 215 s.

Debatten om humanioras särskilda förutsättningar och poänger som forskningsfält har under senare år ändrat karaktär. Borta är numera kristänkan-det och passiviteten. Allt oftare höjer humanister i stället sina röster för att framhålla sina ämnens så kallade relevans. Än så länge har dock mycket av diskussionerna förts i nationella sammanhang. I Sverige har frågan följaktligen i första hand diskuterats med bäring på svenska förhållanden, påfallande ofta på initiativ av idéhistoriker och historiker. När anglosaxiska inlägg refererats, som Martha C. Nussbaums bok *Not For Profit* (2010) eller Helen Smalls *The Value of the Humanities* (2013), har det stannat vid referat och inspiration.

Mot den bakgrunden är det onekligen intressant att det nu har kommit en rapport om humanioras ställning internationellt, en skrift som delvis finansierats av Riksbankens Jubileumsfond och med Arne Jarrick som delförfattare. Inspirationen har varit UNESCO:s *World Social Science Report* med rötter i det tidiga 1970-talet som publicerats oregelbundet sedan 1990-talet, nu senast 2013. Trots sämre organisatorisk infrastruktur och mindre resurser har *Humanities World Report 2015* en hel del att erbjuda den som är intresserad av forskningspolitiska trender inom det humanvetenskapliga fältet.

Metodmässigt har författarna intervjuat 89 framstående humanvetenskapliga forskare, 28 kvinnor och 61 män, från 41 länder relativt jämnt fördelade på samtliga fem kontinenter. Karriärmässigt är de flesta intervjuade seniora forskare även om det också finns en del yngre i början av karriären. Ämnesmässigt är 20 historiker, 17 litteraturvetare och 15 filosofer med lika många i kategorin övriga, främst forskare inom humanistiska och samhällsvetenskapliga blandämnen (*humanities/social sciences blend*, s. 6). Till detta kommer representanter från ämnen som arkeologi, lingvistik med flera. Olika moderna språk är dock inte representerade. Intervjuerna, mest muntliga,

men i en del fall skriftliga, har tagit ungefär 45–60 minuter i anspråk och utgått från ett förutbestämt frågeformulär med 13 frågor. För att stämma av slutsatserna som drogs utifrån intervjuerna arrangerade författarna också tre workshops och en konferens under 2013.

Frågorna som ställdes i intervjuerna handlade om forskningsteman, finansieringskällor, forskningsinfrastruktur, policyfrågor, humanvetenskapernas karaktär, forskningsinformation samt hur humanvetenskaplig verksamhet kan och bör motiveras. Poängen är att frågorna behandlade både forskningsproblem och villkor och förutsättningar för forskningsverksamheten. En särskild fråga berörde synen på digitala humaniora med utgångspunkt i att olika digitala tekniker påverkar humanvetares forskningspraktiker på ett omvälvande sätt.

Greppet är brett och grundläggande på en och samma gång. Brett inte bara för att de intervjuade representerar ett stort geografiskt och disciplinmässigt urval, utan också för att intervjufrågorna fångar in humanvetares synpunkter på och upplevelser av sin forskningsverksamhet ur flera olika perspektiv. Grundläggande för att analyserna ringar in förutsättningar och villkor liksom trender snarare än de senaste teoretiska inriktningarna eller forskningsfynden. Just detta sistnämnda fyndbegrepp (*findings*) ligger till grund för en diskussion om hur humanvetare ser på de egna kunskapsbildningsprocesserna. Den emanerar ur en intervjufråga om det egna kunskapsfältet i jämförelse med naturvetenskaperna. Intervjuszvaren visar nämligen att nästan lika många var negativa till att beskriva den egna kunskapsbildningen i termer av forskningsfynd som var positiva till det. När det gällde det närstående begreppet genombrott (*breakthrough*) var fler positiva till att beskriva den egna kunskapsbildningen i termer av genombrott, men även här fanns en andel som var tveksammare. Det tycks alltså finnas något i den humanvetenskapliga kunskapsbildningsprocessen som skiljer sig från andra ämnesfält och som gör att relativt många humanvetare motsätter sig att formulera sina upptäckter i termer av fynd eller genombrott.

Författarna vänder sig mot detta synsätt och argumenterar för att betrakta humanvetenskaperna som en sanningssökande aktivitet lika mycket som andra forskningsfält. Med den utgångspunkten är det högst rimligt att diskutera humanvetenskapliga framgångar i termer av fynd och genombrott (s. 185). Författarna ser här också en starkt bidragande orsak till att humanvetare har svårare att övertyga andra om den egna forskningens nytta och betydelse i jämförelse med exempelvis ingenjörer eller medicinska forskare. Diskussionen är viktig eftersom den når en av grunderna för den humanvetenskapliga verksamheten.

När det gäller humanvetares egna syn på nyttan med sin forskningsverksamhet så framhåller många olika former av sociala värden som förstärks

och överförs mellan människor genom humanvetenskaperna. Exempelvis anförts att historievetenskaplig forskning ger kunskaper om andra kulturers förflutenhet och erfarenheter som är viktiga att känna till i demokratiskt uppbyggda samhällen i en tid av starka globaliseringstendenser (s. 18). Här framhålls också hur humanvetenskaperna kan bidra till att bibehålla historiska arv och minnen liksom att kritiskt granska deras användning i samtiden. Humanvetenskapernas bidrag till ekonomisk tillväxt, exempelvis inom de så kallade kreativa näringarna eller upplevelseindustrin, var dock inte en lika populär grund för humanvetenskapernas värde.

En särskild fråga ägnades alltså åt digitala humaniora eftersom digitala tekniker bedöms utöva ett mycket stort inflytande över hur humanvetenskaplig forskning bedrivs och hur framtidens forskningsfrågor kommer att formuleras. De flesta välkomnade förstås den ökade tillgängligheten till publikationer och källmaterial som digital teknik ger. Samtidigt var det relativt få som betraktade digital teknik som så omvälvande att den har potential att mer genomgripande skapa intellektuella genombrott. Här identifierades en kulturell spricka mellan traditionella humanvetare, mer tveksamma och ibland rent av fientligt inställda till digitala tekniker, och experter inom digitala humaniora som är att betrakta som redan övertygade. För att råda bot på detta olyckliga förhållande rekommenderar författarna att de övertygade bör ägna ännu mer kraft åt att formulera tydliga exempel på hur digitala tekniker kan bidra till nytänkande kring gamla forskningsproblem eller till att helt skapa nya forskningsfrågor (s. 187).

Som svar på intervjufrågor om forskningstrender och -tendenser framkom relativt ofta tvärdisciplinära ansatser, något som många var positiva till. Ett problem som identifierades var dock hur projektutlysningar ofta ställde krav på eller åtminstone befrämjade tvärvetenskapliga ansatser samtidigt som tjänstebeskrivningar ofta premierade traditionellt disciplinära inriktningar. En annan trend var internationalisering som i grunden också var positiv, men där en hotande likriktning sågs som ett problem.

En intressant observation som författarna gör är skillnaden mellan amerikansk och europeisk forskningspolitik för humanvetenskaperna. I USA tenderar humanvetenskaplig finansiering att vara politiskt kontroversiell med konservativa politiker som inte sällan drar ner på den statliga finansieringen av humaniora eller till och med gör försök att lägga ner den helt och hållet (s. 161). Resultatet är att många humanvetenskapliga forskare är hänvisade till det egna universitetets resurser med få och små möjligheter att skaffa projektfinansiering. I Europa är läget lite annorlunda. Här dominerar visserligen fortfarande den nationella forskningsfinansieringen, men insatserna ökar hela tiden på europeisk nivå (s. 168). I samband med det ställs också ofta krav på samverkan och relevans, vilket innebär att nyttoaspekter

på humanvetenskaperna poängteras starkare i Europa än i USA. Även om de medel som ställs till humanvetares förfogande på överstatlig europeisk nivå är små, för att inte säga obefintliga relativt sett, finns här i alla fall en läpparnas bekännelse och flera formella uttalanden om humanioras värde i olika forskningssammanhang. Trots att utfästelser ännu inte resulterat i konkreta resurser är det i Europa idag svårt att hävda att humanvetenskaperna är irrelevanta för att komma till rätta med de utmaningar som forskning ofta mobiliseras för att lösa.

*Humanities World Report 2015* är den första i sitt slag och innehåller flera värdefulla observationer och analyser om tillståndet för humanvetenskaperna i världen. Vissa svagheter kan skönjas. En är att intervjumetoden kan lämna rum för en hel del tillfälligheter även om workshops anordnats för att undvika de värsta. Med tanke på projektets karaktär av pionjärbete och de begränsade resurserna som funnits till förfogande är det ändå positivt att inte den bästa metoden har blivit den godas fiende. Sammantaget kan det alltså konstateras att *Humanities World Report 2015* är ett viktigt första steg för att bredda vår kunskap om humanvetenskapernas karaktär och värde globalt, vad som för oss samman och kanske också skiljer oss åt.

Lunds universitet

THOMAS KAISERFELD

Anna Maria Forssberg & Karin Sennefelt (red.), *Fråga föremålen: Handbok till historiska studier av materiell kultur* (Lund: Studentlitteratur 2014). 245 s.

Hösten 2011 bjöd Anna Maria Forssberg (Armémuseum) och Karin Sennefelt (Uppsala universitet) in till konferensen "Historiker och materiell kultur – samarbete mellan universitet och museer". De hade noterat att det ökade intresset för historisk forskning omkring materiell kultur inte motsvarades av en ökad tillströmning av forskare till museernas stora föremålssamlingar. Hur kom det sig och vad kunde man göra åt saken? På konferensen möttes representanter från de två världarna, goda exempel redovisades och forskarna fick titta in i flera föremålsmagasin. Initiativtagarna deklarerade att målsättningen med konferensen också var att den skulle leda fram till en publikation, som på ett konkret sätt skulle kunna fungera som en handbok för den som ville börja forska på museiföremål. Nu är boken här.

Valet av de elva medförfattarna speglar ämnesområdets tvärvetenskapliga karaktär men även konferensens ambition att öka samarbetet mellan universitet och museer. De flesta har sin bas inom universitetsvärlden, men fyra